

се оказва гибелен не само за "експлоатираните", но и за "експлоататорите", неговите механизми превръщат в жертви дори "победителите" (и то не в баналния социално-мелодраматичен смисъл, че и "богатите също плачат", че се превръщат в алкохолици, рогоносци, развратници и че въобще не могат да се спасят от смъртната човешка съдба, от болести, остаряване и смърт), а в смисъл, че самата жажда за власт чрез богатството е вечно неутолима. "Отчуждение" – и в смисъл, че желаното винаги остава непостижимо, а постижимото е обратно на желаното, разрушава го и го обезсмисля.

Макар че официалният идеологизиран прочит на "Тютюн" искаше да внуши, че художественото послание на романа е окончателна победа над стария свят и окончателна победа на новия, комунистически свят, това е само едно манипулиращо интерпретаторско внушение, с което "играе" и на което "залага" интенционално и самата творба. Но всъщност нищо в текста на творбата само по себе си не казва това, макар че някои от героите го казват.

В края на "Тютюн" умират и Борис, и Ирина, заедно със своя свят, света на "Никотиана", и в живота идват новите "победители", олицетворени от другия брат от фамилията Мореви – Павел. Във финалната сцена, на фронта през пролетта на 1945 година, Павел получава писмо, от което научава за смъртта на Ирина, и обзет от печал, мисли за неминуемостта на нейната гибел, заедно с погубилия я свят на "Никотиана". Ето и последните думи в творбата:

„Той запали цигара и се загледа в далечината. Майският ден продължаваше да сияе над цъфнали гори и поля. Спомни си Балатонските боеве, а после в съзнанието му изпъкнаха скривалището на партизанския щаб, епопеята в сините планини и образите на Динко, Шишко, майора, Блаже... И тогава той съзна, че всичко, което ставаше, не можеше да бъде друго и че хората се бореха, страдаха и умираха, а животът вървеше неспирно напред.“

Думите "епопеята в сините планини" загатва търсената от автора жанрова *епичност* на творбата. Но "епичност" имплицира и "епическа дистанция" в смисъл на "епическа" затвореност и завършеност. В този финален откъс на романа "епическата" "затвореност" и "завършеност" обаче е надмогната от импли-